

לאו אלא כאשר צריך שיתברר הדבר לבסוף, כגון לענין הפרשת תרומה או חלות העירוב למזרח או למערב, אבל כאן אין צורך בשום בירור אלא נתקדשו הארבעים בכל מקום שהם שם, לכן גם לדעת הסובר 'אין ברירה', נתקדשו ארבעים מתוך שמונים (כן באר הגר"ר בענגיס בח"ב ס"ה. וע"ע תוס' להלן פ. ד"ה הפריש. ובצ"ק שם).

עוד בענין 'ברירה' כשאין צריך לברר למפרע את הדבר – ע' במובא ביוסף דעת ב"ב פו וסנהדרין קיב.

'אמר רבי זירא: הכל מודים היכא דאמר... אל יקדשו ארבעים אלא אם כן יקדשו שמונים – לא קדשו... לקרבן גדול קא מיכוין'. נראה שגם אם לא פרש בדרך תנאי: 'לא יקדשו ארבעים אא"כ יקדשו שמונים', אלא שדעתו בפירוש לקדש כל השמונים כקרבן גדול – הכל מודים שלא קדש כלל. וטעם הדבר (מבואר ברש"י בקדושין נא.), משום הכלל שאמר רבה (בקדושין נ:): 'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו' – וכיון שאם כבר קדשו ארבעים, שוב לא תחול קדושה על ארבעים חלות אחרות, הלכך גם בבת אחת אי אפשר שתחול קדושה על הלחם [ואמנם לולא טעם זה, נראה שהיו מתקדשים עכ"פ ארבעים חלות – אם לא התנה במפורש שלא יתקדשו ארבעים אא"כ יקדשו שמונים] (עפ"י שיעורי ר' שמואל רוזנבסקי קדושין שם).

ואולם אם כלי שרת מקדשים שלא מדעת האדם, מבואר כאן שנתקדשו ארבעים חלות. ומשמע מכאן שאין אומרים 'כל שאינו בזא"ז אפילו בבת אחת אינו' אלא בקדושה הבאה ע"י האדם, אבל קדושה החלה מאליה – לא [כסברא זו כתבו התוס' (בבכורות ט.) ואולם בתורי"ד (בקדושין פ:)] נראה שחולק על כך. וכבר הקשו אחרונים מסוגיתנו, הלא מכאן משמע שחילוק זה אמת (ע' קובץ הערות כה; ברכת מרדכי ח"א מ, ג ט. וע"ע בחדושים הנדפסים בשם הגר"ז).

דף עט

'התחיל ר' יהושע לדון; דנין פסול שאין בו כרת מפסול שאין בו כרת ואל יוכיח חוץ לזמנו שפסול שיש בו כרת'. ואם תאמר, ולא קל-וחומר הוא זה? ומה בפסול החמור שיש בו כרת – קדש הלחם, פסול שאין בו כרת לא כל שכן?

[ואין לומר בעל מום יוכיח שאעפ"י שאין בו כרת לא קדש הלחם – שכן ארע קודם שחיטה. ואולם יש לומר מחשבת שלא לשמה תוכיח, שאין בו כרת ולא קדש, וכמו שבאמת השוה ר' יהושע חוץ למקומו לשל"ש. אך עדיין קשה שא"כ עיקר הסברה משום ההשוואה לשל"ש, ומהו שאמר ר' יהושע ש'חוץ למקומו' דומה יותר לבע"מ מאשר ל'חוץ לזמנו' משום דין הכרת – והלא חילוק הכרת אינו משנה בסברא אלא לאידך גיסא]; –

יש לומר, חיוב הכרת שבפיגול נובע מכך שיש ריצוי בקרבן, שמרצה לפיגולו, וכמו שאמרו בכמה מקומות שאם יש בו פסול נוסף שוב אין בו כרת דפיגול – 'כהרצאת כשר כך הרצאת פסול'. נמצא שהיא הסברה הנותנת לומר קדש הלחם. משא"כ חוץ למקומו שאין בו ריצוי כלל, יש להשוותו לשאר פסולים, שלא קדש (כ"ג עפ"י התוס').

עוד בענין 'הרצאה' לענין כרת בפיגול – ע' משנה למלך פסוה"מ יח, ז; חזו"א בהוספות שבסוף ספר קדשים, ושם בעמ' קעב. וע"ע במובא ביוסף דעת זבחים ל. ולעיל טז: יז.

'לא, דאיפסיל בזריקה'. לאו דוקא, אלא כלומר לאחר השחיטה [וכמו שכתב הרמב"ם]. ונקט 'זריקה' כי היא עיקר הקרבן (ובח תודה).

(ע"ב) 'אמר מר, אם יש זבח אחר יקרבו עמו'. מצינו כעין זה בתלמוד – לשון 'אמר מר' ביחס למשנה המקומית שעליה דנים. אם כי בדרך כלל ביטוי זה מתיחס כלפי ברייתא, או אף על משנה שבמקום אחר [ולעיתים אף ביחס לדברי אמוראים, ואפילו אמוראים אחרונים, כאשר כתב ב"ד מלאכי א, עב]. בספר יבין שמועה (כלל לו) כתב אודות מה שנקטו לשון זו בריש ברכות על המשנה שם – לפי שהנושא עליו מדובר שם, עיקר מקומו אינו באותה מסכת אלא במקום אחר, והזכירוהו במשנה לסימנא בעלמא – לכך השתמשו בביטוי זה, כאילו הדין לקוח ממקום אחר.

וכעין זה יש מי שפרש את הלשון בגמרא בנויר (לב). 'אמר מר' כלפי המשנה שם – כי עיקר הענין שייך למקום אחר (עפ"י מגדים חדשים ריש ברכות).

ואף כאן יש לומר כן; לפי שכל הפרק מדבר על התודה, וכאילו דרך אגב השמיענו התנא דין הנסכים הבאים עם הזבח וארע בו פסול, לכך נקטו לשון זו.

(וע' במצויין ביוסף דעת נויר לב מהראשונים, שכן הוא לשון ירושלמי, לומר 'אמר מר' על המשנה המקומית. ואף בתלמוד דידן מופיע זאת בכמה מקומות; במסכתות נויר ונדריים (לגרסאות הראשונים) שלשונם משונה משאר מסכתות. ואם כן אין מן התימה שגם כאן נקטו לשון זו, שגם במסכת מנחות יש בה מעט שינויי סגנון משאר מסכתות, כנראה למדקדק. וכן מצינו בתמורה כט. וגם היא לשונה חריג בכמה דברים).

'זהא אמר רב חסדא: שמן שהפרישו לשום מנחה זה פסול לשום מנחה אחרת'. ואין לומר שרב חסדא דיבר במנחה כשרה, לכך פסול השמן למנחה אחרת, ומשנתנו מדברת בזבח שנפסל שלכן כשר לזבח אחר – שמסתימת דברי רב חסדא משמע שגם אם ארע פסול במנחה שלשמה הופרש השמן – פסול למנחה אחרת, שאם לא כן לא היה לו לסתום, שאין דרכו של אמורא לסתום דבריו (צאן קדשים).

'תמידין שלא הוצרכו לציבור...' ע"ע כמובא בשבועות יא-יב ובזבחים ו:

'זהקריב על זבח התודה – תודה טעונה לחם ולא ולדה...' ה"א הידיעה של התודה באה למעט ולדות (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם תמורה יח). או דרש למעט הולדות מיתור זבח התודה, שהיה לו לומר 'זהקריב עליה' (עפ"י קרבן אהרן ומלבי"ם תו"כ צו, יא).

'תודת חובה'. רש"י (מכת"י. וע' במצויין לעיל עב שהוא פירש"י העיקרי) הביא שני פירושים מהי תודת חובה; אם כשחייב עצמו ב'הרי עלי', או הכוונה לאחד מאותם ארבעה החייבים להודות, ואעפ"י שלא נדר הריהו מחויב בתודה. הרי שנקט לפירוש אחד, שקרבן תודה נחשב 'קרבן חובה' למי שארע לו נס. (וכן הביא את שני הפרושים הללו, התורי"ד ר"ה ה: – הערת הרי"ד ויור שליט"א).

וכן משמע מלשון רש"י בפירושו לתורה (פר' צו ז, יב) שאותם הארבעה חייבים בתודה מן התורה. וזה דלא כמו שנקט הפרי-מגדים (באו"ח ריט) בדעתו שאמנם ראוי לו להביא אך אין חובה מדין תורה אלא מדרבנן (וכן ע' בשו"ת מהר"ם שיק או"ח פת. ובשו"ת חתם סופר או"ח נא) יצא לחלק בין מפרשי הים לשאר מביאי תודה. ומדברי רש"י הנ"ל (וכן בזבחים ז) מבואר שאין לחלק ביניהם). ובשיטה מקובצת הביא בשם התוס' לחלוק על דברי רש"י. ונראה שלפי כל הדעות, המפרש בים שגם יצא מבית האסורים, יכול לפטור עצמו בקרבן אחד, וכמו

שכתבו הפוסקים (בשם תשובת 'קול בן לוי') שהמחויב בכמה הודאות פוטר עצמו בברכת הודאה אחת (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ג קסג. וע"ע בתדושי הר צבי).

א. מש"כ ממשמעות ל' רש"י עה"ת – יש לדחות, דאדרבה כתב שם 'אם על אחד מאלה נדר שלמים' (הערת הרי"ד ויור שליט"א).

ב. אין להקשות ממה שאמרו (במכילתא שמות כב, כד) 'אמר רבי ישמעאל: כל אם ואם שבתורה – רשות, חוץ מזה, ועוד שנים: אם כסף תלוה... ואם מזבח אבנים... ואם מנחת בכורים...'. ואם קרבן תודה חובה מן התורה, מדוע לא מנה 'אם על תודה יביאנו?' –

אמנם פשוט שגם כשננקוט שחייב בתודה מן התורה, אין ממשמעות 'אם' הכתוב כאן לחובה, שהרי כתיב 'וזאת תורת זבח השלמים... אם על תודה... והביא...'. – כלומר, אם וכאשר מביא מין אחד ממיני השלמים – הוא הקרוי תודה – כך יעשה.

הרי שה'אם' הנאמר כאן הוא מותנה ואינו מוחלט. בניגוד לשלש ה'אם' שמנה ר' ישמעאל, שמוחלטים הם.

אלא שיש לעמוד על עיקר הדברים, מאין משמע מרש"י שחובה גמורה מדאורייתא היא, הלא גם אם חובתו אינה אלא מדרבנן נחשבת 'תודת חובה' לענין הדין המבואר כאן שלאחר כפרה אין טעונה לחם, כי סברת 'מרבח בתודות' אינה שייכת אלא בשאינו חייב כלל, שאז הפרשתו תודה נוספת מורה על תודה חדשה, אבל אם חייב, ולו רק מדרבנן, אין כאן ריבוי בתודות.

אך נראה שנקט הרב שליט"א בפשיטות סוברת 'מרבח בתודות' אינה משום אומדן הדעת גרידא (כמו שהיה נראה מפשטות לשון רש"י), אלא כל שעל-פי דין אין כאן 'חילופי תודה' – הרי היא תודה לעצמה המחייבת לחם. תדע, שהרי אמרו להלן (פ:)

שאם אבדו פעמיים, לדעת רבא, השלישית אינה נידונית כחילוף הראשונה, והיא והראשונה שתיהן טעונות לחם – והלא הפריש לחיוב אחד ואין דעתו להרבות בתודות, ואעפ"כ דנים בתודה לעצמה כיון שמ"מ אינה חילוף לראשונה (וע"ע בטהרת הקדש שם ובחזו"א תמורה לה, ו). אף כאן, אילו מן התורה אינו חייב בתודה, אין השניה בגדר 'חילופיה' מן התורה.

ומובנת גם כן קושית השטמ"ק על רש"י, שלא מצינו שחייב – והלא גמרא ערוכה היא, ארבעה חייבים להודות – אלא כוונתו שאין זו חובה דאורייתא, ואין כאן 'חילופי תודה'.

ג. ממה שאמרו לעיל (עו.) 'שכן יחיד שמתנדב' – פשוט שאין להוכיח כלום, כי שם הכוונה שיכולה התודה לבוא בנדבה, בשאר אנשים שאינם מארבעה החייבים להודות.

דף פ

ציונים; ראשי פרקים לעיון

'אמר שמואל: כל שבחטאת מתה – בתודה אין טעונה לחם'. יש לעיין האם בכלל זה תודה שמתו בעליה אינה טעונה לחם, כשם שבחטאת דינה במיתה.

ולענין שלמי נזיר שנינו (במעילה יא.) שאין טעונים לחם. ופרשו רש"י ותוס' (שם) משום שנאמר על כפי הנזיר, וטעם זה אינו שייך בתודה (עפ"י חרושים ובאורים יג, כ).

והוסיף דברים בזה לצדד לכאן ולכאן, ע"ש. ואפשר עוד שתודה תילמד מנזיר, כמו שהוקשו לענין כמה דברים מ'על זבח תודת שלמיו' – לענין מספר החלות ומידותיהם (עו, עח) ולענין מיני הלחם המעכבים זה את זה (כו). וכן שוים הם לכל דיני קדוש הלחם, כששחט במחשבת פסול, או נמצאת טרפה וכו' – ע' לעיל עט. וברמב"ם פסוה"מ יב, יח. וע"ע ברש"ש להלן צד. לענין תנופת הלחם. [אם כי נראה שהוקשו רק לדיני הלחם, שהרי אמרו (להלן צא). לענין נסכים שאין ללמוד תודה מאיל נזיר כי זה טעון שני מיני לחם וזו ארבעה].